

UCHWAŁA

Dnia 18 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa D. L.
przeciwko P. - sp. z o.o. w likwidacji w K.
o stwierdzenie nieważności uchwał ewentualnie o uchylenie uchwał,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 18 października 2013 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny
postanowieniem z dnia 19 lutego 2013 r.,

"Czy ramami kontroli wstępnej pozwu, w zakresie wykonania obowiązku fiskalnego wniesienia opłaty sądowej w wymaganej wysokości od zgłoszonych w nim kumulatywnie roszczeń, w tym takich, które mają odmienny wzajemnie rodzajowo charakter i - przy tożsamej dla obu podstawie faktycznej wskazanej przez powoda - są oparte na odrębnych podstawach normatywnych (art. 249 § 1 i 252 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych - Dz.U. z 2000 r. Nr 94 poz. 1037 z późn. zm.), objęta jest ocena poprawności prawnej wskazania jednego z nich jako ewentualnego?"

podjął uchwałę:

Dopuszczalność zgłoszenia w pozwie żądania ewentualnego obok żądania zasadniczego nie podlega kontroli w ramach badania skuteczności wniesienia pozwu (art. 130 k.p.c.).

Uzasadnienie

W pozwie skierowanym przeciwko pozwanej Spółce powód domagał się stwierdzenia nieważności trzech uchwał Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników nr 4, 6 i 7 podjętych w dniu 19 września 2011 r. z powodu ich niezgodności z prawem, ewentualne uchylenia tych uchwał jako sprzecznych z dobrymi obyczajami, godzących w interesy Spółki i mających na celu pokrzywdzenie wspólników. W uzasadnieniu powołał okoliczności związane z przebiegiem obrad tego Zgromadzenia rozpoczętych w dniu 1 września 2012 r., podnosząc, że jeden ze wspólników nie został powiadomiony o jego terminie, nie brał udziału także w obradach kontynuowanych w dniu 19 września 2011 r. Twierdził, że doszło do naruszenia bezwzględnie obowiązującego art. 174 § 1 w związku z art. 20 i art. 238 § 2 k.s.h. oraz sprzeczności z § 19 ust. 5 aktu założycielskiego Spółki z dnia 5 września 2000 r.

Zarządzeniem przewodniczącego Sądu Okręgowego w K. z dnia 21 sierpnia 2012 r. pozew został zwrócony, ponieważ powód uiścił opłatę sądową jedynie w łącznej kwocie 6000 zł, podczas gdy zgłaszając dwa samodzielne, niezależne od siebie roszczenia powinien zapłacić opłatę w wysokości 12000 zł. Nie ma znaczenia z punktu widzenia obowiązku fiskalnego powoda (art. 130² § 1 k.p.c.), określenie jednego z roszczeń jako ewentualnego.

Podczas rozpoznawania zażalenia powoda na to zarządzenie Sąd Apelacyjny powziął wątpliwości związane z określeniem relacji pomiędzy treścią żądań powoda i oznaczenia ich rangi oraz rozmiaru obowiązku fiskalnego powoda, które sformułował w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozpoznania. Sąd ten stwierdził, że do tak skumulowanych roszczeń, z których drugie określone przez powoda jako ewentualne nie ma samodzielnego charakteru, nie ma zastosowania art. 21 k.p.c. Wskazał jednocześnie, że możliwość przypisania żądaniu przez powoda cech samodzielności, czy też jej braku, wymyka się kontroli sądu, co może prowadzić do dowolności i podejmowania działań w kierunku odwrócenia kolejności, w zależności od wyników postępowania rozpoznawczego. W razie połączenia żądań rodzajowo różnych – o świadczenie

i o ustalenie stosunku prawnego lub prawa, które byłoby źródłem pierwszego dochodzi do utraty dystynkcji pomiędzy nimi. Z kolei sformułowanie dwóch roszczeń rodzajowo różnych, samodzielnych i niezależnych nie sprzeciwia się ich połączeniu w jednym pozwie. Może dojść do sytuacji, w której żądanie stwierdzenia nieważności uchwały określone zostanie jako ewentualne, a żądanie uchylenia uchwały jako zasadnicze, co prowadziłoby do nieracjonalności, jeśli już z motywów pozwu wynikałaby niezgodność uchwały z ustawą. Wątpliwości związane z oceną wzajemnej relacji zgłoszonych roszczeń dotyczą już wstępnego etapu postępowania. Według jednego zapatrywania zakres kontroli wstępnej pozwu nie może obejmować oceny sposobu ukształtowania relacji pomiędzy zgłoszonymi żądaniami. Drugie stanowisko oparte jest na założeniu, że kontrola wstępna pozwu obejmuje także mogące zaistnieć nieprawidłowości w zakresie rozróżnienia dochodzonych roszczeń jako głównego i ewentualnego, które miało znaczenie dla określenia wysokości opłaty sądowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pozew jest pismem procesowym, które obejmuje powództwo, czyli żądanie skierowane do sądu o wydanie rozstrzygnięcia określonej treści, względem pewnego podmiotu, oparte na wskazanej podstawie faktycznej. W doktrynie prawa procesowego i orzecznictwie przyjęte zostało, że żądanie pozwu jest roszczeniem formalnym (procesowym), a jego treścią jest twierdzenie powoda o przysługującym mu i podlegającym ochronie interesie materialnoprawnym, które stanowi przedmiot procesu. Dla oceny dopuszczalności drogi sądowej i realizacji prawa do sądu istotne znaczenie przypisane zostało w orzecznictwie roszczeniu procesowemu, jako oderwanemu od prawa materialnego twierdzeniu powoda o istnieniu jakiegoś uprawnienia, przedłożonemu sądowi celem udzielenia ochrony prawnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1999 r., II CKN 340/98, OSNC 1999, Nr 9, poz. 161, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2000 r., III CKN 927/00, niepubl.). Prawo do sądu, którego wyrazem jest również dopuszczalność rozpoznania sprawy przez sąd, nie jest uzależnione od tego, czy podmioty pozostające w sporze są rzeczywiście związane stosunkiem materialnoprawnym. Chodzi bowiem o samą możliwość wniesienia

sprawy do sądu i żądania ochrony. Na etapie wniesienia pozwu wykluczona została dopuszczalność „wstępnej kontroli” merytorycznej zasadności powództwa. Natomiast roszczenie materialne obiektywnie istnieje albo nie istnieje, o czym zdecyduje rozstrzygnięcie sądu. Pojęcia pozew, powództwo i roszczenie należą do podstawowych elementów w prawie cywilnym procesowym, które jednak używane są w licznych przepisach Kodeksu postępowania cywilnego bez właściwego uporządkowania. Dla omówienia istoty kumulacji roszczeń zasadniczego i ewentualnego należało określić zarówno te pojęcia, jak i relacje pomiędzy nimi.

Zasadniczą, nakazaną art. 187 § 1 k.p.c., treścią każdego pozwu jest, poza dopełnieniem warunków przewidzianych dla pisma procesowego (art. 126 k.p.c.), dokładnie określone żądanie oraz przytoczenie okoliczności faktycznych, uzasadniających to żądanie; jego granicami związany jest sąd rozpoznający sprawę. Nie został przewidziany obowiązek podania w pozwie podstawy prawnej żądania, brak takiego wskazania również w art. 187 § 2 k.p.c., wyszczególniającym wymagania fakultatywne. Zamieszczenie w pozwie także podstawy prawnej nie zostało zabronione, nie wiąże sądu, chociaż może określać kierunek postępowania. Kwalifikacja materialnoprawna przytoczonych okoliczności faktycznych należy do sądu, w myśl rzymskiej zasady *da mihi fatum dabo tibi ius*. Z uwagi na to, że przedstawione przez powoda okoliczności faktyczne mogą uzasadniać niejednokrotnie kilka żądań, istotne znaczenie ma dokładne określenie żądania, z którym albo z którymi powód połączył uzyskanie ochrony prawnej. Powództwo może obejmować żądanie świadczenia, ustalenia stosunku prawnego lub prawa albo ukształtowania stosunku prawnego.

W przepisie art. 191 k.p.c. przewidziana została możliwość dochodzenia przez powoda w jednym pozwie przeciwko temu samemu pozwanemu kilku roszczeń, z których każde mogłoby być dochodzone odrębnym pozwem. Dla takiego ukształtowania żądań pozew musi spełniać wskazane warunki, do których należą: jednopodmiotowość stron (chyba że ma miejsce współuczestnictwo materialne, jednolite i konieczne), dla wszystkich zgłoszonych żądań został przewidziany ten sam tryb postępowania, żadne z tych roszczeń nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu odrębnym, zachodzi właściwość sądu ze względu na ogólną wartość roszczeń oraz bez względu na wartość przedmiotu

sporu. O istnieniu tych warunków decyduje sąd na podstawie przytoczonych przez powoda okoliczności. Połączone mogą być roszczenia niepozostające ze sobą w związku, oparte na innej podstawie faktycznej oraz wynikające z różnych uprawnień materialnoprawnych. Zasadność poszczególnych roszczeń podlega oddzielnemu badaniu i rozpoznaniu; każde z nich zachowuje samodzielność procesową i orzeczenie o każdym z nich wywiera skutki objęte art. 366 k.p.c. Sąd może przeprowadzić oddzielną rozprawę co do niektórych z połączonych roszczeń (art. 218 k.p.c.) oraz wydać wyrok częściowy, z zachowaniem warunków z art. 317 k.p.c. Zgodnie z art. 21 k.p.c., podlegają zliczeniu wartości przedmiotu sporu roszczeń dochodzonych łącznie. Szczególnego rodzaju kumulacja roszczeń zachodzi w sytuacji, gdy z jednego roszczenia materialnoprawnego może wynikać kilka żądań, czy też uprawnienie do określenia sposobu i zakresu ich dochodzenia. Powód może zatem sformułować żądanie alternatywnie (przemienne), jeśli wykonanie zobowiązania przez pozwanego może nastąpić przez spełnienie jednego z kilku świadczeń (art. 365 k.c.). Dłużnikowi może być przyznane uprawnienie do jednostronnego zwolnienia się z zobowiązania przez wykonanie jednego z kilku świadczeń, nazywane upoważnieniem przemianym (*facultas alternativa*).

Institucja żądania ewentualnego wypracowana została w doktrynie pod koniec XIX wieku i mimo dopuszczenia do jej stosowania nie została ustawowo uregulowana. Na dopuszczalność takiego ukształtowania żądań pozwu wskazują orzeczenia Sądu Najwyższego z okresu międzywojennego. W orzeczeniu z dnia 2 kwietnia 1930 r., Rw 1378/29 (PPA 214/30) Sąd Najwyższy wskazał, że pozew powinien czynić zadość ustawowym wymaganiom, a jego żądania - tak główne, jak i ewentualne - muszą być jasno określone. O ile żądanie główne okaże się słuszne, nie ma konieczności orzekania o żądaniu ewentualnym. Z kolei w orzeczeniu z dnia 29 października 1931 r., Rw 1574/31 stwierdził, że w zasadzie żądanie ewentualne jest dopuszczalne, bo ustawa wprawdzie nie wspomina o takich żądaniach, ale też ich dopuszczalności nie wyklucza, a uznanie dopuszczalności takich żądań w niektórych wypadkach jest wskazane ze względów celowości i ekonomii procesowej. Przez przystąpienie do rozpoznania sprawy zakończonej orzeczeniem z dnia 10 lipca 1936 r., C.630/36

(PPC z 1936 r., nr 19, s.604) Sąd Najwyższy milcząco zaakceptował dopuszczalność stosowania żądań ewentualnych. W czasie obowiązywania Kodeksu postępowania z dnia 29 listopada 1930 r. (jedn. tekst Dz. U. z 1950 r. Nr 43, poz.394) Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 7 września 1960 r., 2 CR 366/59, PUG z 1961 r., nr 19, s. 424 uznał, że zgłoszenie żądania ewentualnego jest dopuszczalne, gdyż kodeks postępowania cywilnego zezwala na szeroko pojętą kumulację roszczeń procesowych, a zgłoszenie żądania ewentualnego to szczególny jej przypadek. W takiej sytuacji istnieją dwa roszczenia, o których sąd jednak nie orzeka jednocześnie, ale kolejno i to zależnie od tego, jak orzeknie o roszczeniu zgłoszonym w pozwie na pierwszym miejscu. W obecnie obowiązującym Kodeksie postępowania cywilnego nie ma wyraźnego przepisu o dopuszczalności zamieszczenia w pozwie obok żądania głównego, również żądania ewentualnego. Nie ma także zakazu przyjmowania takiego sposobu konstruowania żądań w pozwie, zasadne było przyjęcie w doktrynie i orzecznictwie milczącej zgody ustawodawcy na takie rozwiązanie. Stanowisko dopuszczające możliwość zgłoszenia obok żądania głównego żądania ewentualnego wyrażone zostało w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego (por. wyroki z dnia 26 stycznia 1979 r., IV CR 403/78, OSNC z 1979 r., nr 10, poz. 193; z dnia 14 października 1999 r., I PKN 325/99, OSNAPiUS z 2001 r. nr 5, poz. 164; z dnia 8 czerwca 2001 r., I PKN 490/00, OSNP z 2003 r., nr 8, poz. 200; z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 510/08, niepubl. oraz postanowienia z dnia 20 kwietnia 1966 r., I CZ 29/66, OSPiKA z 1962 r., nr 2, poz. 36; z dnia 20 maja 1987 r., I CZ 55/87, OSNCP z 1988 r., nr 11, poz. 160; z dnia 6 grudnia 2006 r., IV CZ 96/06, niepubl.; z dnia 28 października 2008 r., I PZ 25/08, OSNP z 2010 r., nr 5-6, poz. 70).

Powód może zgłosić w pozwie obok żądania głównego żądanie ewentualne, na wypadek nieuwzględnienia żądania sformułowanego jako podstawowe i usytuowane na pierwszym miejscu. Możliwość zgłoszenia żądania ewentualnego istnieje tak w sprawach o świadczenie, ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego bądź prawa, czy o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa. Nie zostało wyłączone oparcie żądania ewentualnego na odmiennej podstawie faktycznej, czy też prawnej, niż żądanie główne. Był żądania ewentualnego

uzależniony jest od żądania głównego. W razie uwzględnienia przez sąd żądania przedstawionego jako pierwsze, rozpoznanie żądania ewentualnego staje się bezprzedmiotowe; nie jest wydawane w stosunku do niego żadne orzeczenie. Do rozpoznania tego żądania dojdzie w przypadku oddalenia żądania głównego. Takie ukształtowanie żądań pozwu stanowi szczególny rodzaj kumulacji roszczeń, co oznacza konieczność odpowiedniego zachowania warunków przewidzianych w art. 191 k.p.c. Nie ma zastosowania do tak skumulowanych żądań zasada jednoczesnego ich rozpoznawania przez sąd, nie zlicza się wartości przedmiotów żądań, o czym mowa w art. 21 k.p.c.).

W art. 130 § 1 k.p.c. przewidziane zostało postępowanie mające na celu usunięcie braków formalnych pisma procesowego oraz nieopłacenia go, uniemożliwiających nadanie mu właściwego biegu. Nie doszło do bliższego określenia pojęcia warunków formalnych, podlegających usunięciu w trybie wstępnego badania skuteczności wniesienia pozwu, czyli stwierdzenia możliwości nadania mu biegu jako pismu pozbawionemu braków formalnych i fiskalnych. Przyjęte zostało w doktrynie i orzecznictwie, że chodzi o wymagania przewidziane dla pism procesowych (art. 126 – 129 k.p.c.) oraz ustanowione dla poszczególnych rodzajów pism procesowych, odnośnie pozwu art. 187 k.p.c. Nie należą do tej kategorii oczywiste omyłki i niedokładności, które nie mogą tamować postępowania. Rozstrzygające znaczenie przy ocenie stopnia, czy skali występujących niedomagań ma możliwość ustalenia istotnej treści w drodze wykładni (por. postanowienie Sądu najwyższego z dnia 28 kwietnia 1997 r., II CZ 50/97, OSNC 1997 r., nr 10, poz. 153). Brakiem formalnym, wymagającym usunięcia są zatem nieprawidłowości, uniemożliwiające ustalenie pochodzenia pisma, jego przeznaczenia i treści, których nie można ustalić w drodze wykładni oraz brak wymaganej opłaty. Nie należy do nich niedochowanie warunków przewidzianych w art. 191 k.p.c., ponieważ w takim przypadku sąd powinien podjąć czynności adekwatne do charakteru niespełnionego wymagania (np. przekazanie sprawy sądowi właściwemu, podjęcie postępowania we właściwym trybie lub postępowaniu odrębnym). Przewodniczący sądu nie jest uprawniony do objęcia wstępnym badaniem prawidłowości wniesienia pisma procesowego, stosownie do art. 130 § 1 k.p.c., dopuszczalności i zasadności zgłoszenia w jednym pozwie przez powoda

jednego z żądań jako głównego, a drugiego jako ewentualnego, ani określenia ich kolejności, nawet w razie prawdopodobieństwa, że żądania te są sprzeczne. Ocena w tym względzie wymagałaby konfrontacji przedstawionych okoliczności z odpowiednimi przepisami prawa materialnego, co nie jest dopuszczalne na tym etapie postępowania (podobnie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 510/08; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 1964 r., II CZ 5/64, OSNC 1964 r, nr 12, poz. 267). Kwestia ta nie należy do zakresu pojęciowego zwrotu „niezachowania warunków formalnych”, nie stanowi przeszkody dla podjęcia czynności procesowych, zmierzających do rozpoznania sprawy. Dokonanie kumulacji roszczeń przez powoda, w tym wskazanie żądania głównego i ewentualnego, jest wiążące dla sądu.

Szczegółowość tego rodzaju kumulacji polega na tym, że przedmiotem postępowania jest żądanie postawione przez powoda jako pierwsze, a zatem jedno żądanie. Z tej przyczyny do roszczenia głównego i ewentualnego nie stosuje się kumulacji przewidzianej art. 21 k.p.c. Obowiązkiem powoda przy wniesieniu pozwu jest zatem uiszczenie opłaty sądowej od jednego z roszczeń, co do zasady od głównego. Powinność uregulowania opłaty od żądania ewentualnego powstanie dopiero w przypadku nieuwzględnienia pierwszego żądania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 1987 r., I CZ 55/87; z dnia 6 grudnia 2006 r., IV CZ 96/06; z dnia 28 października 2008 r., I PZ 25/08).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie jak w treści uchwały.